

ÚSTAVNÍ SOUD ČR	
Joštova 8, 660 83 Brno	
Došlo	5
dne: - 4 -04- 2022	
Využije: _____ krát Přílohy: _____	

Ústavní soud
Joštova 8
660 83 Brno

Nepředáno

Ústavní stížnost

podle článku 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky proti

Usnesení vlády č. 72 ze dne 2. února 2022 k návrhu na sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o spolupráci k řešení vlivů těžební činnosti v povrchovém hnědouhelném dole Turów v Polské republice na území České republiky (napadený akt č. 1), a

Uzavření Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o spolupráci k řešení vlivů těžební činnosti v povrchovém hnědouhelném dole Turów v Polské republice na území České republiky (napadený akt č. 2)

- Stěžovatelé:
1. M. S.
 2. D. G.
 3. Z. P.
 4. Sousedský spolek

Zastoupení: Mgr. Pavlem Francem, advokátem a společníkem
Frank Bold Advokáti, s.r.o.,
se sídlem v Brně, Údolní 33, 602 00 Brno,
ev. č. ČAK: 16368, ID DS: 4fu6xne

Účastníci řízení: Vláda České republiky, sídlem Úřad vlády ČR, nábřeží Edvarda Beneše 4,
Praha 1, 118 01

Datovou schránkou

Přílohy: Plné mocí stěžovatelů a další dle textu

LIST

JOŠTOVA

9 - 4 -04- 2022

I. Předmět ústavní stížnosti

Stěžovatelé touto ústavní stížností napadají **usnesení vlády č. 72 ze dne 2. února 2022** k návrhu na sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o spolupráci k řešení vlivů těžební činnosti v povrchovém hnědouhelném dole Turów v Polské republice na území České republiky (dále jen "**usnesení vlády**").

Stěžovatelé touto ústavní stížností také napadají uzavření **Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky** o spolupráci k řešení vlivů těžební činnosti v povrchovém hnědouhelném dole Turów v Polské republice na území České republiky (dále jen "**Dohoda**"). Dohoda byla vyhlášena ve sbírce mezinárodních smluv pod č. 1/2022 Sb. m. s.

Usnesením vlády **došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů** dle čl. 11 a čl. 35 Listiny základních práv a svobod (usnesení Předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., dále jen "**Listina**") a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb., dále jen "**Dodatkového protokolu k Úmluvě**"), neboť jím vláda souhlasila se sjednáním Dohody (podle návrhu obsaženého v části III materiálu č.j. 119/22 - text Dohody) (Příloha: Usnesení vlády č. 72 ze dne 2. února 2022 k návrhu na sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o spolupráci k řešení vlivů těžební činnosti v povrchovém hnědouhelném dole Turów v Polské republice na území České republiky, bod I.), kterou vláda sama sebe zbavila efektivní možnosti chránit práva stěžovatelů vůči zahraničnímu provozovateli těžby.

Vláda svým usnesením a uzavřením Dohody jakožto opatřením zasáhla do ústavně zaručených základních práv stěžovatelů ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen "**zákon o ÚS**"). Zároveň tato opatření nejsou správním aktem, a tak nebylo možné se bránit jiným procesním postupem než právě podáním ústavní stížnosti (bliže viz část III. této ústavní stížnosti).

Vláda se Dohodou zavázala **stáhnout žalobu podanou k Soudnímu dvoru Evropské unie** (dále jen "**SDEU**"), zavázala se nepodat novou žalobu na porušení evropského práva dle čl. 259 Smlouvy o fungování Evropské unie, a rezignovala tak na ochranu vod na území, na kterém se nachází pozemky stěžovatelů (č. 1, 2 a 3). To vše výměnou za finanční kompenzaci. Vláda svým usnesením a Dohodou zmařila možnost právními nástroji efektivně chránit majetek i životní prostředí stěžovatelů. Dohoda nedokáže zabránit škodám způsobeným těžbou a naopak znemožňuje tuto ochranu do budoucna vykonávat.

Tímto postupem vláda **porušila povinnost chránit občany svého státu a dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů a chránit životní prostředí** dle čl. 7 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy ČR. Usnesením vlády a následným podpisem Dohody bylo přímo zasaženo do ústavně zaručených základních práv stěžovatelů, především **do práva vlastnického** (čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě) a **práva na příznivé životní prostředí** (čl. 35 Listiny), a to v důsledku uzavření Dohody, která rezignuje na ochranu podzemní vody na jejich pozemcích a v celém regionu. Stát porušil svůj pozitivní závazek poskytnout ochranu vlastníkovi v případě, kdy je jeho vlastnické právo rušeno či omezováno ze strany třetích subjektů, zasáhl do legitimního očekávání na ochranu vlastnictví stěžovatelů a jejich práva na příznivé životní prostředí. Namísto, aby splnil svou povinnost chránit své občany a životní prostředí, přijal Dohodu, ve které se vzdal nástroje na ochranu

vlastnictví a životního prostředí stěžovatelů (žaloba na základě čl. 259 Smlouvy o fungování Evropské unie).

V části II. této ústavní stížnosti stěžovatelé shrnují **nejdůležitější skutkové okolnosti**, související s tvrzeným nezákonným zásahem do jejich ústavně zaručených základních práv.

V části III. stěžovatelé rekapituluji, že byly splněny podmínky řízení před Ústavním soudem. Pravomoc Ústavního soudu je dána, neboť usnesení vlády má totiž **povahu nezákonného zásahu orgánu veřejné moci**, které zasahuje do jejich ústavně zaručených práv ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a § 72 odst. 1 písm. a) zákona o ÚS. Stěžovatelé s odkazem na relevantní judikaturu Ústavního soudu zejména zdůrazňují, že v demokratickém právním státě není přípustné, aby akt, kterým orgán veřejné (výkonné) moci zasahuje do ústavně zakotvených základních lidských práv a svobod, zůstal bez soudní ochrany.

Část IV. této ústavní stížnosti shrnuje **podstatu protiústavnosti usnesení vlády a Dohody**. Tyto důvody spočívají v zásahu do ústavně zaručeného práva stěžovatelů na ochranu jejich vlastnického práva a legitimního očekávání této ochrany a porušení práva na příznivé životní prostředí.

Případ nyní předkládaný Ústavnímu soudu je **zcela bezprecedentní v několika rovinách**. Dopady dolu Turów na životní prostředí jsou enormní, jedná se navíc o dopady přeshraniční, do jejichž řešení byly zapojeny také instituce EU. Stěžovatelé se snažili situaci řešit a komunikovali se všemi relevantními subjekty, včetně vlády. Snažili se zabránit škodám, které již dnes vznikají a jejichž prohlubování bezprostředně hrozí, avšak neúspěšně. Dostali se nyní do situace, kdy jim nezbývá, než se obrátit na Ústavní soud jako poslední instanci ochrany ústavně zaručených práv, který jediný může nyní posoudit zásah do práv stěžovatelů.

Stěžovatelé se proto domáhají, aby Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o ÚS vyslovil, že usnesením vlády č. 72 ze dne 2. února 2022 byla porušena jejich ústavně zaručená práva na ochranu vlastnictví a na příznivé životní prostředí, chráněná články 11 a 35 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Dále se stěžovatelé domáhají, aby Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o ÚS rozhodl, že vláda přijme všechny kroky, aby nezákonné rozhodnutí napravila.

II. Skutkový stav

Těžba v dole Turów byla polskými úřady povolena v rozporu s právními předpisy, zejm. právem EU. Česká republika se však výměnou za finanční kompenzace vzdala možností tento protiprávní stav zvrátit a ochránit tak české území. Důl Turów má přitom prokazatelně významný negativní vliv na české podzemní vody a může u stěžovatelů vést až k úplné ztrátě pitných a užitkových zdrojů. Dohoda, kterou Česká vláda uzavřela s Polskem, tak brání efektivní ochraně české podzemní vody i práv stěžovatelů a životního prostředí.

1. Protiprávní povolení těžby v polském dole Turów

Hnědouhelný důl s elektrárnou Turów se nachází na jihozápadě Polska poblíž českých hranic. Těžařská činnost zde probíhá už od 60. let 20. století. Těžba uhlí má v této oblasti **devastující**

účinky na životní prostředí, a to také na českém území. Krajina trpí především nedostatkem pitné i užitkové vody, protože důsledkem těžby a odčerpávání vody, která do dolu teče z české strany a bez odčerpávání by zatopila důl Turów, vysychají studny a okolní krajina. Některé obce nejsou dosud připojené k vodovodu. Tak je tomu i **v obci U. v blízkosti dolu Turów na české straně hranice, kde se nachází pozemky** stěžovatele č. 1 (Příloha: Výpis z katastru nemovitostí stěžovatele č. 1 a 3), stěžovatele č. 2 (Příloha: Výpis z katastru nemovitostí stěžovatele č. 2, LV) (Příloha: Výpis z katastru nemovitostí stěžovatele č. 2, LV , a stěžovatele č. 3 (Příloha: Výpis z katastru nemovitostí stěžovatele č. 1 a 3).

V roce 2015 podal polský těžař, společnost PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S. A. (dále jako **"PGE"**), žádost o vydání rozhodnutí o environmentálních podmínkách (obdobu českého stanoviska EIA) pro uskutečnění záměru vymezeného jako pokračování těžby ložiska hnědého uhlí Turów do roku 2044. **Česká republika** se zúčastnila projednání této žádosti a **vyslovila dne 15. listopadu 2019 nesouhlas** se záměrem další těžby v dolu Turów. Důvodem byla *"rizika výrazného snižování hladin podzemních vod na území České republiky, které by mohlo negativně ovlivnit zejména obyvatele blízkých obcí a dále použitý hydrogeologický model, který je založen na datech z roku 2015."* (Příloha: Stanovisko České republiky k navrhované činnosti ze dne 15. listopadu 2019, č.j.: MZP/2019/710/9593, Pokračování těžby ložiska hnědého uhlí Turów, str. 6).

Polské ministerstvo klimatu následně v březnu 2020 **prodloužilo firmě povolení k těžbě o šest let, a to bez provedení posouzení vlivů na životní prostředí**. Tím se Polská republika dopustila porušení unijního práva (čl. 4 odst. 1 a 2, čl. 9 odst. 1 a 2 Směrnice 2011/92/EU o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí (EIA), čl. 7 směrnice 2003/4 a čl. 4 Smlouvy o Evropské unii), což potvrdila i Evropská komise a generální advokát SDEU, Priit Pikamäe. Polsko vydáním povolení těžby do roku 2026 obešlo povinnost získat závazné stanovisko EIA. Polsko následně i přes nesouhlas České republiky vydalo dne 21. ledna 2020 kladné rozhodnutí EIA a následně vydalo dne 28. dubna 2021 povolení k těžbě v dole Turów do roku 2044.

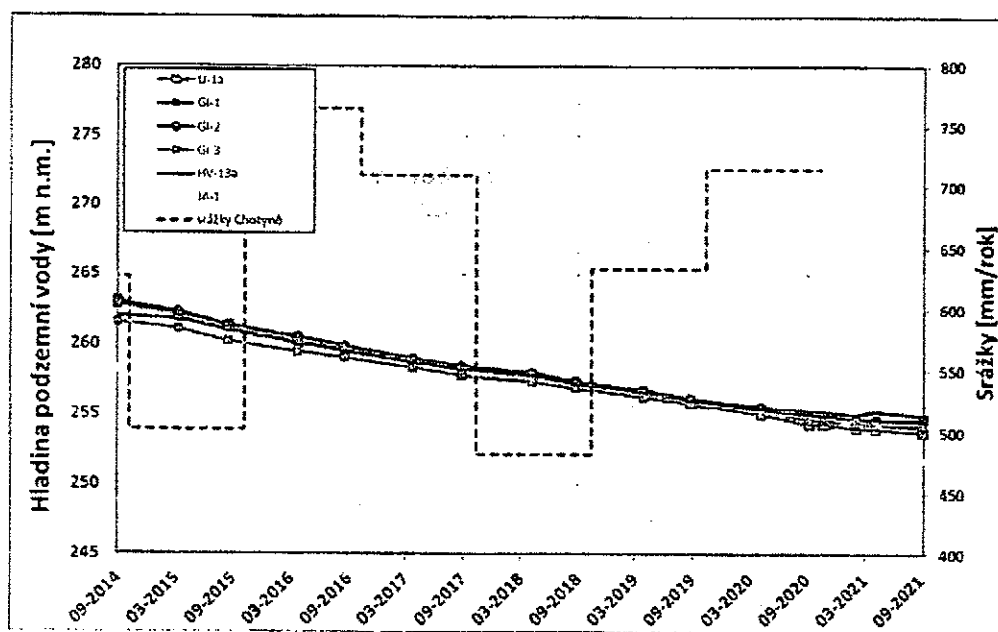
Česká republika podala 26. února 2021 **žalobu na Polsko pro nesplnění povinnosti k SDEU**. SDEU dne 21. května 2021 vydal na návrh české vlády předběžné opatření, ve kterém přikázal Polské republice bezodkladně přerušit těžbu hnědého uhlí v dole Turów až do vyhlášení rozsudku, kterým bude skončeno řízení ve věci C-121/2 (Příloha: Usnesení Evropské komise ze dne 21. května 2021). Polsko předběžné opatření nerespektovalo a dále těžilo. Dne 20. září 2021 vydal SDEU usnesení, ve kterém uložil Polské republice, aby Evropské komisi zaplatila penále ve výši 500 000 eur za každý den ode dne oznámení usnesení o uložení pokut do doby, kdy Polsko splní povinnosti vyplývající z předběžného opatření (Příloha: Usnesení Evropské komise ze dne 20. září 2021).

Mezitím probíhala **jednání mezi vládami obou zemí**. Teprve poté, co byla Polsku uložena pokuta za každý den neplnění předběžného opatření SDEU, byla ze strany polské vlády projevována ochota uzavřít mimosoudní dohodu řešící dopady těžby na českém území. Dne 2. února 2022 schválila vláda svým usnesením č. 72 Dohodu. Dne 3. února 2022, podepsal předseda vlády Dohodu, kterou se zavázal ukončit veškeré kroky k ochraně práv stěžovatelů i dalších obyvatel dotčeného regionu.

2. Negativní vliv polského dolu Turów na české podzemní vody

Od roku 2019, kdy Česká republika vydala nesouhlasné stanovisko se záměrem prodloužení těžby v dole Turów, nadále v důsledku těžby klesají podzemní vody v obci U. , kde mají stěžovatelé

své pozemky. Dle Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka došlo **od roku 2015 k poklesu hladin v jednotlivých vrstvách o 8 až 34 m** (Příloha: Důl Turów. Odborné hydrogeologické vyjádření ke zprávě: Venera Z. et al. (květen 2021): Vývoj hladin podzemní vody v hrádecké pánvi. - Česká geologická služba. Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka. Praha. Úkol VÚV TGM č. 9510. Praha, červen 2021, str. 3). V nejsvrchnější vrstvě (kvartér), ze které se čerpá i pitná voda v U. , došlo od roku 2014 k poklesu o 8 m (Příloha: Důl Turów. Odborné hydrogeologické vyjádření ke zprávě: Venera Z. et al. (květen 2021): Vývoj hladin podzemní vody v hrádecké pánvi. - Česká geologická služba. Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka. Praha. Úkol VÚV TGM č. 9510. Praha, červen 2021, str. 4). Dle České geologické služby klesly vody v monitorovacích vrtech kolem dolu od dubna 2020 do září 2021 až o 10 m (Příloha: Zpráva České geologické služby: Aktualizované výsledky dlouhodobého monitoringu hladin podzemní vody v hrádecké pánvi z 26. října 2021, č.j. ČGS/100/21/390, str. 5, bod 1.6). Podle posledních známých údajů **hladiny dále klesaly i v situaci, kdy bylo hotovo 70 % podzemní stěny** budované na polské straně k ochraně dolu před zatopením (Příloha: Zpráva České geologické služby z 26. října 2021, str. 3). Vlivem těžby a odčerpávání vody protékající na území dolu, aby nebyl důl Turów zatopen, hrozí, že **stěžovatelé zcela přijdou o pitnou vodu již kolem roku 2026**, dojde k dalšímu znehodnocení jejich majetku, nebude možné v dané oblasti žít a okolní krajina vyschne.

Obr. 4: Vývoj hladin podzemní vody ve svrchních kolektorech v okolí jímacího území U.

Graf výše ukazuje trend poklesu podzemních vod ve svrchních kolektorech v U. (Příloha: Zpráva České geologické služby: Aktualizované výsledky dlouhodobého monitoringu hladin podzemní vody v hrádecké pánvi z 26. října 2021, č.j. ČGS/100/21/390, str. 6)

3. Uzavřená dohoda znemožňuje ochranu vody na českém území

Dohoda byla uzavřena s tím, že by měla vyřešit ochranu podzemních vod v oblasti U- . Nicméně její ustanovení ochranu vod nezajišťují. Namísto toho obsahuje Dohoda ustanovení, která ochraně vod brání. Uzavřená Dohoda obsahuje závazek České republiky stáhnout žalobu k SDEU a hlavně **zakazuje podat další žalobu**. Čl. 14 odst. 10 Dohody zní: *“Česká strana nezahájí žádné další řízení o porušení právních předpisů týkajících se dolu Turów v oblasti působnosti této dohody na základě článku 259 Smlouvy o fungování Evropské unie.”* Tento článek Smlouvy o fungování Evropské unie umožňuje obrátit se na SDEU v případech porušení povinností ze strany členských států (*“Má-li členský stát za to, že jiný členský stát nesplnil povinnost, která pro něj vyplývá ze Smluv, může věc předložit Soudnímu dvoru Evropské unie.”*). Česká republika se tedy zavázala, že případné porušení povinností na ochranu životního prostředí ze strany Polské republiky nebude žalovat u SDEU. Tím se vzdala možnosti hájit ústavně zaručená práva nejen stěžovatelů, ale i dalších dotčených osob v České republice.

Dohodu **není možné v následujících pěti letech vypovědět**. Čl. 14 odst. 6 zní: *“Bez ohledu na výše uvedené může kterákoli strana oznámit druhé straně diplomatickou cestou ukončení platnosti této dohody. Platnost této dohody skončí uplynutím šesti měsíců od obdržení oznámení. Toto oznámení nesmí žádná ze stran učinit dříve, než uplyne pět let od vstupu této dohody v platnost.”* Výše uvedenou žalobu na základě čl. 259 Smlouvy o fungování Evropské unie bude moci vláda podat nejdříve v srpnu v roce 2027. Jediný nástroj, který přiměl polskou stranu vůbec vyjednávat o ustanoveních Dohody, tak bude moci česká vláda použít až v roce, ve kterém nejspíše už dávno skončí možnost odběru vody vrtu U- .

Dohoda obsahuje ustanovení o dopadech těžby na podzemní vody, která **nejsou způsobilá zabránit dalším škodám**, tedy dalším poklesům hladin podzemních vod. Výběr monitorovacích vrtů a definice funkčnosti podzemní bariéry a povinnosti upravit podzemní bariéru nejsou navázány na pokles podzemní vody v oblasti, kde dochází ke škodám. Mechanismy jsou nastaveny na základě zastaralých informací o vlivu těžby a nepovedou k zamezení dalšího poklesu hladin na české straně, zejména v oblasti místního zdroje pitné vody, který zásobuje několik tisíc českých domácností a kde se nachází pozemky stěžovatelů (podrobněji viz část IV. této ústavní stížnosti).

III. K podmínkám řízení

1. Usnesení vlády a Dohoda mají povahu zásahu orgánu veřejné moci, který zasahuje do ústavně zaručených základních práv

Stěžovatelé jsou přesvědčeni, že usnesení vlády a Dohoda představují **nezákonný zásah orgánu veřejné moci** do ústavně zaručených základních práv konkrétních osob (stěžovatelů) ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a § 72 odst. 1 písm. a) zákona o ÚS. Ochrana před tímto zásahem proto spadá do pravomoci Ústavního soudu.

Vláda je nepochybně orgánem veřejné moci, a to dle čl. 67 Ústavy vrcholným orgánem moci výkonné. Usnesení vlády a uzavření Dohody, kterými bylo zasaženo do práv stěžovatelů, jsou proto **opatřeními ve smyslu § 72 odst. 1 písm. a) zákona o ÚS**. Vláda, přestože v této situaci nevystupuje v postavení správního orgánu (podrobněji níže), svým usnesením č. 72 ze dne 2. února 2022 zasáhla do ústavně zaručených práv stěžovatelů (podrobněji viz bod 2. této části ústavní stížnosti),

konkrétně do ústavně zaručené ochrany vlastnického práva dle čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a práva na příznivé životní prostředí dle čl. 35 Listiny. Stěžovatelé jsou postupem vlády na svých právech přímo dotčeni a jeho důsledky pociťují ve svém každodenním životě. V této souvislosti dále poukazují na stanovisko Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2008, č. j. Pl. ÚS-st. 25/08-1, podle nějž „O aktuální zásah do základních práv ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, se jedná vždy tehdy, jestliže se tento zásah – a tedy i případné následné vyhovující rozhodnutí Ústavního soudu – může projevit v právní sféře stěžovatele.“ Konkrétní projevy zásahu v právní sféře stěžovatelů jsou popsány dále v bodě 3. této části ústavní stížnosti.

Podle čl. 36 odst. 2 Listiny „z pravomoci soudu nesmí být vyloučeno přezkouvání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod.“ Stěžovatelé v této souvislosti odkazují také na závěry judikatury Ústavního soudu, z nichž vyplývá, že Listina vymezuje pravomoc soudů poskytovat ochranu subjektivním právům obecnou pozitivní klauzulí: přezkoumat lze každé rozhodnutí orgánu veřejné moci, ledaže by je ze soudního přezkumu výslovně vyloučil zákon. Tato pozitivní klauzule zakládá jakousi „**presumpci přezkumu**“, která soudům velí podrobit akty moci veřejné přezkumu potud, pokud není jejich přezkum výlučně vyloučen. **Zužující výklad**, který by omezoval přístup k soudu a zbavoval fyzické a právnické osoby právní ochrany, **je nepřipustný** (viz například náleze ze dne 28. 11. 2003 sp. zn. II. ÚS 254/01). V nálezu ze dne 21. 2. 2007, sp. zn. I. ÚS 521/06 pak Ústavní soud konstatoval, že „neposuzuje postup orgánů veřejné moci ani převážně ani výlučně jen v jeho formálním vyjádření. Naopak, ať už při konkrétní či abstraktní kontrole normy či při přezkumu výkonu státní moci zvažuje skutečnou povahu konkrétního postupu orgánů veřejné moci a v něm poté nalézá případný zásah do základních práv a svobod v jejich materiálním pojetí. Tímto přístupem Ústavní soud mimo jiné respektuje doktrínu materiálního právního státu, na kterou se ve své judikatuře opakovaně odvolává.“ Tento výklad již Ústavní soud v minulosti potvrdil například ve svém nálezu ze dne 12. 9. 2006, sp. zn. II. ÚS 53/06, jímž rozhodl o zrušení rozhodnutí prezidenta republiky (kontrasignovaného předsedou vlády), kterým byla odvolána z funkce předsedkyně Nejvyššího soudu.

Ze všech výše uvedených důvodů jsou stěžovatelé přesvědčeni, že usnesení vlády a přijetí Dohody je opatřením orgánu veřejné moci způsobilým zasáhnout do ústavně zaručených práv konkrétních osob, které **musí podléhat soudnímu přezkumu**. Z hlediska terminologie ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o ÚS se pak dle přesvědčení stěžovatelů jedná o „opatření“ či „jiný zásah orgánu veřejné moci“. Vzhledem k tomu, že jiný způsob soudní ochrany v této věci není stěžovatelům k dispozici (podrobněji viz bod 3. této části ústavní stížnosti), je v této věci dána pravomoc Ústavního soudu.

2. Stěžovatelé jsou aktivně legitimováni k podání ústavní stížnosti

Stěžovatelé ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb. tvrdí, že usnesením vlády jakožto zásahem orgánu veřejné moci **byla porušena jejich základní práva zaručená čl. 11 a čl. 35 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě**. Tato porušení základních práv stěžovatelů nastala v důsledku usnesení vlády a následným podpisem Dohody, která zabraňuje hájit práva stěžovatelů a nedostatečně chrání jejich vlastnictví a životní prostředí. Stěžovatelé jsou uzavřením Dohody zcela konkrétně a přímo zasaženi a pociťují její dopady ve svém každodenním životě.

Stěžovatelé č. 1, 2 a 3 vlastní pozemky v U. . . . , okrajové části města H. . . . , kde bydlí se svými rodinami. V U. . . . jsou **zdokumentovány výrazné poklesy podzemní vody způsobené těžbou v dole Turów**. Stěžovatelé čelí nedostatku vody ve svých studních a jsou svědky mizejících potůčků, vysychání tůní i luk. Nedostatek vody v U. . . . nutí obyvatele volit mezi praním v pračce nebo v myčce, někdy se nemohou sprchovat či napojit koně. Pokles vody jim ztěžuje každodenní život. V situaci, kdy těžba, respektive odčerpávání vod z důvodu těžby vede k dlouhodobému poklesu podzemní vody (viz níže část IV.), dochází ke škodám na životním prostředí v právním smyslu (viz argumentaci v bodě IV.).

V případě přeshraničních škod je úlohou státu zajistit předcházení vzniku dalších škod a nápravu škod vzniklých. Nikoli jeho občanů. Usnesením vlády došlo ke schválení Dohody, ve které **stát zcela rezignoval na povinnost předejít škodám**, ke kterým dochází a bude dále docházet v U. . . . i okolním regionu. Stěžovatelé usnesením vlády přišli o efektivní ochranu, kterou jim měl stát, konkrétně vláda, zajistit. Dohoda nezabraňuje vznikajícím škodám a ani neumožňuje se proti nim právně bránit, neboť zakazuje vládě využít neefektivnější právní nástroj, žalobu na základě čl. 259 Smlouvy o fungování Evropské unie. Usnesením vlády a schválením Dohody vláda souhlasila se znehodnocením majetku stěžovatelů v důsledku ztráty pitné vody. Stěžovatelé tak ztratili účinnou ochranu svých ústavně zaručených práv. Z důvodu podpisu Dohody bude nadále docházet k odtékání vod z U. . . . ke ztrátě pitné vody a v důsledku toho i ke ztrátě ceny pozemků a nemovitostí stěžovatelů č. 1, 2 a 3. Usnesení vlády a přijetí Dohody o dole Turów tak přímo zasahuje do ústavně zaručeného práva těchto stěžovatelů na ochranu vlastnictví dle čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

Stěžovatel č. 4 je zapsaný spolek se sídlem v U. . . . , okrajové části města H. . . . a jeho účelem je ochrana přírody a krajiny, veřejného prostoru a životních podmínek v U. . . . , okrajové části města H. . . . okolí. Spolky podporující ochranu životního prostředí jsou dotčenou veřejností ve smyslu čl. 2 odst. 5 Úmluvy o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (č. 124/2004 Sb. m. s. – tzv. „Aarhuská úmluva“). Mají proto dle nálezu ÚS ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 59/14, právo domáhat se u správních soudů přezkumu hmotné i procesní stránky rozhodnutí, aktů nebo nečinnosti správních orgánů týkajících se ochrany životního prostředí. Kritéria pro **aktivní žalobní legitimaci spolků**, stanovená ÚS v nálezu sp. zn. I. ÚS 59/14, tedy tvrzení zásahu do veřejných subjektivních práv stěžovatele, místní vztah spolku k lokalitě, v níž dochází k zásahu, předmět činnosti spolku a délka časového působení spolku, jsou v případě stěžovatele č. 4 naplněny. Jedná se o místní spolek spjatý s postiženou lokalitou, který již více než dva roky sdružuje místní obyvatele.

Dle názoru stěžovatelů je **příznivé životní prostředí jednou ze stěžejních hodnot**, o jejichž ochranu by měla společnost usilovat. Absence ochrany životního prostředí může vést k ohrožení řady dalších lidských práv a ústavních hodnot jako je např. lidská svoboda či ochrana soukromého a rodinného života. Slovy ÚS: „*Ochrana lidské svobody bez ochrany lidského života, zdraví a životního prostředí, které život i jeho svobodu umožňuje, by postrádala smysl. Z práva na ochranu zdraví vyplývá pozitivní povinnost státu konat a chránit zdraví nejrůznějšími potřebnými opatřeními.*“ (nálezy Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 7/17) Obzvláště v oblasti **ochrany vody jako základního předpokladu nejen lidského života** je třeba klást na ochranu životního prostředí vysoký důraz. Stěžovatelé proto považují možnost domáhat se ochrany před zásahem do tohoto práva před Ústavním soudem za stěžejní záruku fungování demokratického právního státu.

Usnesením vlády a schválením Dohody bylo zasaženo do práva na příznivé životní prostředí dle čl. 35 Listiny a legitimního očekávání všech stěžovatelů, že stát bude hájit své občany a jejich práva na příznivé životní prostředí. Vláda tímto usnesením a přijetím Dohody souhlasila s dalšími škodami na životním prostředí v U. a vzdala se právních nástrojů na jejich ochranu.

Usnesením vlády tak **došlo k zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatelů č. 1, 2 a 3**, a to do práva na ochranu vlastnictví dle čl. 11 Listiny, čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a do práva na příznivé životní prostředí dle čl. 35 Listiny. Usnesením vlády došlo k zásahu do **ústavně zaručených práv stěžovatele č. 4**, a to do práva na příznivé životní prostředí dle čl. 35 Listiny v mezích zákonů, které toto ustanovení provádí. Na základě výše uvedeného jsou stěžovatelé aktivně legitimováni k podání této ústavní stížnosti.

3. Stěžovatelům nejsou k dispozici jiné opravné prostředky

Ačkoli je přijetí usnesení vlády a uzavření Dohody výkonem veřejné moci, který zasahuje do ústavně zaručených práv stěžovatelů, vláda při tomto rozhodování **nevystupuje jako správní orgán**. Nerozhoduje totiž o právech a povinnostech konkrétně určených fyzických a právnických osob, resp. nedisponuje obvyklými pravomocemi správních orgánů, a nemůže tak na ni být nahlíženo jako na správní orgán ve smyslu § 4 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního. Vláda při přijímání usnesení a uzavírání mezinárodních dohod vystupuje **v postavení vrcholného orgánu výkonné moci a vykonává vládní moc** coby součástí státní moci svěřené Ústavou. Nevystupuje tak ve vrchnostenském postavení ve smyslu rozhodování o individuálních právech a povinnostech osob v rámci správní činnosti.

Tato opatření zároveň kvůli jejich zvláštní povaze **nelze považovat za správní rozhodnutí** ve smyslu zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, resp. zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního. Vláda totiž při přijetí usnesení a uzavření Dohody nepostupovala v rámci správního řízení dle § 9 správního řádu, ani nevystupovala v postavení správního orgánu dle § 4 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního.

Stěžovatelům proto **nejsou k dispozici žádné opravné prostředky**, kterými by se mohli na úseku správního práva, včetně správního soudnictví, domáhat ochrany svých ústavně zaručených práv. Stěžovatelé nemají možnost se bránit např. žalobou na ochranu před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením dle § 82 soudního řádu správního, neboť vláda není správním orgánem ve smyslu § 4 odst. 1 písm. a) téhož zákona. Proto je jedinou možností ochrany ústavně zaručených práv stěžovatelů obrátit se na Ústavní soud touto ústavní stížností. Podmínka vyčerpání opravných prostředků dle 75 odst. 1 zákona o ÚS je proto splněna.

4. Lhůta pro podání ústavní stížnosti byla dodržena

Vzhledem k tomu, že namítaný zásah do ústavně zaručených práv stěžovatelů byl způsoben usnesením vlády a následným přijetím Dohody, **neměli stěžovatelé k dispozici žádný procesní prostředek k ochraně svých práv** (viz výše). Podle § 72 odst. 5 zákona o ÚS v takových případech lze podat ústavní stížnost ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy se stěžovatel o zásahu orgánu veřejné moci do jeho ústavně zaručených základních práv nebo svobod dozvěděl.

Usnesení vlády bylo přijato dne 2. února 2022, následně byla dne 3. února 2022 uzavřena dohoda. Poslední den lhůty pro podání ústavní stížnosti tak dle § 57 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb.,

občanského soudního řádu, připadá na 4. duben 2022 jakožto první pracovní den. **Zákonná lhůta pro podání ústavní stížnosti tedy byla zachována.**

IV. Důvody ústavní stížnosti

Vláda přijetím usnesení a uzavřením Dohody porušila ústavně zaručená práva stěžovatelů, konkrétně právo na ochranu vlastnického práva a legitimního očekávání stěžovatelů č. 1, 2 a 3 (čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu Úmluvy) a práva na příznivé životní prostředí všech stěžovatelů (čl. 35 Listiny).

1. Zásah do vlastnického práva chráněného čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě

Vláda jako orgán veřejné moci zasáhla do práva stěžovatelů č. 1, 2 a 3 vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě tím, že neposkytla jejich vlastnickému právu dostatečnou ochranu. Naopak, vláda přijetím svého usnesení a uzavřením Dohody navzdory veškerému legitimnímu očekávání stěžovatelů sama sebe zbavila možnosti poskytnout jejich vlastnickému právu efektivní právní ochranu dostupnými právními nástroji. Stěžovatelé jsou nyní nuceni strpět zásah do svého vlastnického práva - snižování hodnoty majetku z důvodu úbytku podzemní vody a dalších vlivů dolu Turów na jejich každodenní život.

Právo vlastnit majetek chráněné čl. 11 Listiny v sobě zahrnuje nejen právo svůj majetek držet, užívat, požívat a disponovat s ním, ale také **působí vůči všem ostatním, kteří se musí zdržet neodůvodněných zásahů do něj** (WAGNEROVÁ, E.; ŠIMÍČEK, V.; LANGÁŠEK, T.; POSPÍŠIL, I. a kol. Listina základních práv a svobod. *Komentář*: Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, str. 301, bod 5). Integrovanou součástí majetkových práv je podle Evropského soudu pro lidská práva i Ústavního soudu také **ochrana legitimního očekávání ochrany těchto práv ze strany orgánů veřejné moci**. Jak uvádí Ústavní soud, *"[g]arance vlastnického práva podle čl. 11 Listiny se sice bezprostředně týká toliko vztahu mezi jednotlivcem a státem, avšak kromě toho, že tato ustanovení zajišťují povinnost veřejné moci jednat tak, aby do vlastnického práva jednotlivce sama nezasahovala, zavazují veřejnou moc, aby vlastníkově poskytla ochranu v případě, kdy by jeho vlastnické právo bylo rušeno či omezováno ze strany třetích subjektů. Vlastnické právo, jak je garantováno citovanými ustanoveními, tedy není pouze ochranu před zásahy ze strany veřejné moci (status negativus), nýbrž zakotvuje i nárok na určité pozitivní plnění (zejména ochranu) ze strany státu (status positivus)."* (nález IV. ÚS 1735/07).

Stejně k právu na ochranu vlastnictví, zakotveného v čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, přistupuje i Evropský soud pro lidská práva. V případě *Öneryildiz proti Turecku* velký senát potvrdil princip, dle kterého *"[s]kutečný a účinný výkon práva chráněného tímto ustanovením nezávisí pouze na povinnosti státu nezasahovat, ale může vyžadovat pozitivní ochranná opatření, zejména pokud existuje přímá souvislost mezi opatřeními, která může žadatel oprávněně očekávat od orgánů, a jeho efektivní užívání svého majetku."* (případ Evropského soudu pro lidská práva *Öneryildiz proti Turecku*, stížnost č. 48939/99, Velký senát, dne 30. listopadu 2004, bod 136, zvýrazněno stěžovateli).

Je proto povinností vlády nejen do vlastnického práva stěžovatelů nezasahovat, ale také **aktivně přijímat kroky k ochraně tohoto práva** před třetími subjekty. Tuto svoji povinnost vláda porušila, neboť souhlasila s podmínkami Dohody s Polskou republikou, které na jedné straně neobsahují

opatření k ochraně vody na pozemcích stěžovatelů (bod a. níže) a zároveň znemožňují vládě domáhat se ochrany práv stěžovatelů právními nástroji (bod b. níže).

a. Dohoda neobsahuje opatření k ochraně podzemní vody na pozemcích stěžovatelů

Vlivem těžby v dole Turów a aktivním odčerpáváním vody, aby nebyl důl zatopen, dochází k **odtékání velkého množství podzemní vody** z českého území, a to konkrétně z území, kde se nachází nemovitosti stěžovatelů č. 1, 2 a 3. Ze zpráv České geologické služby i Výzkumného ústavu vodohospodářského vyplývá, že pokles podzemní vody v U. pokračoval i v posledním měřeném roce 2021 (Příloha: Zpráva České geologické služby: Aktualizované výsledky dlouhodobého monitoringu hladin podzemní vody v hradecké pánvi z 26. října 2021, č.j. ČGS/100/21/390, str. 5, bod 1.6) (Příloha: Důl Turów. Odborné hydrogeologické vyjádření ke zprávě: Venera Z. et al. (květen 2021): Vývoj hladin podzemní vody v hradecké pánvi. - Česká geologická služba. Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka. Praha. Úkol VÚV TGM č. 9510. Praha, červen 2021, str. 3).

Pokud bude těžba v dole Turów pokračovat v souladu s Dohodou a nebudou proto přijata žádná účinná opatření na předcházení odtoku vod z území U., **skončí možnost odběru vody z vrtu U. již kolem roku 2026** (Příloha: Dopady odvodnění dolu Turów na podzemní vody v oblasti U., Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, 29. 7. 2021, str. 8). To znamená, že dojde také k odtěžení vody z U. a tedy i z pozemků stěžovatelů č. 1, 2 a 3. Ztráta vody z pozemků stěžovatelů č. 1, 2 a 3 povede ke snížení hodnoty majetku stěžovatelů, neboť ztratí přístup k vodě. Stěžovatelé v současnosti z podzemních zdrojů čerpají veškerou pitnou i užitkovou vodu. Nemovitosti stěžovatelů, tak její ztrátou klesnou na ceně a zhorší se jejich použitelnost pro bydlení. Půda, která je součástí pozemků, ztratí vodu a vyschne. Že Dohoda ani neměla ambici ochránit vodní zdroj v lokalitě U. uvedla veřejně také ministryně životního prostředí Anna Hubáčková (Zdroj: pořad Nedej se! ze dne 3. 4. 2022, dostupné online v Archivu ČT, čas 11:50). Podpisem Dohody se vláda ve skutečnosti zavázala, že další poklesy podzemní vody nebudou řešeny ani v rámci podepsané Dohody, ani právními nástroji, tedy podáním žaloby k SDEU na základě čl. 259 pro porušení povinnosti ze strany polské vlády.

V první řadě Dohoda **počítá s poklesem podzemních vod přes 15 metrů ročně**, aniž by byla povinná Polská republika či PGE přijmout jakákoli nápravná opatření (viz čl. 3 odst. 9 Dohody). Zároveň Dohoda neobsahuje žádná opatření, která zabrání dalším poklesům podzemní vody v U., ani žádnou povinnost Polska taková opatření v budoucnosti přijmout v případě poklesu podzemních vod v U. v důsledku další těžby.

Jediné opatření, které by dle ustanovení Dohody mělo vést k ochraně vod, je **podzemní bariéra** (viz články 3 a 8 Dohody). Vyhodnocení její funkčnosti dle Dohody je však závislé pouze na propustnosti stěny, nikoli na skutečnosti, zda podzemní vody v U. klesají či nikoli. Dle čl. 3 odst. 7 se bude podzemní bariéra považovat za plně funkční, pokud skrz ni nebude protékat voda. Dle Dohody tak se bude vyhodnoceno, zda voda neprotéká skrz podzemní stěnu. Žádným způsobem ale není ošetřeno, aby voda stěnu neobtékala, nepodtékala, apod. Podle dostupných dat však nyní právě k tomu dochází a hladiny podzemních vod klesají, přestože je podzemní bariéra již dokončena (Příloha: Zpráva České geologické služby: Aktualizované výsledky dlouhodobého monitoringu hladin podzemní vody v hradecké pánvi z 26. října 2021, č.j. ČGS/100/21/390, str. 3, bod 1.2, str. 5,

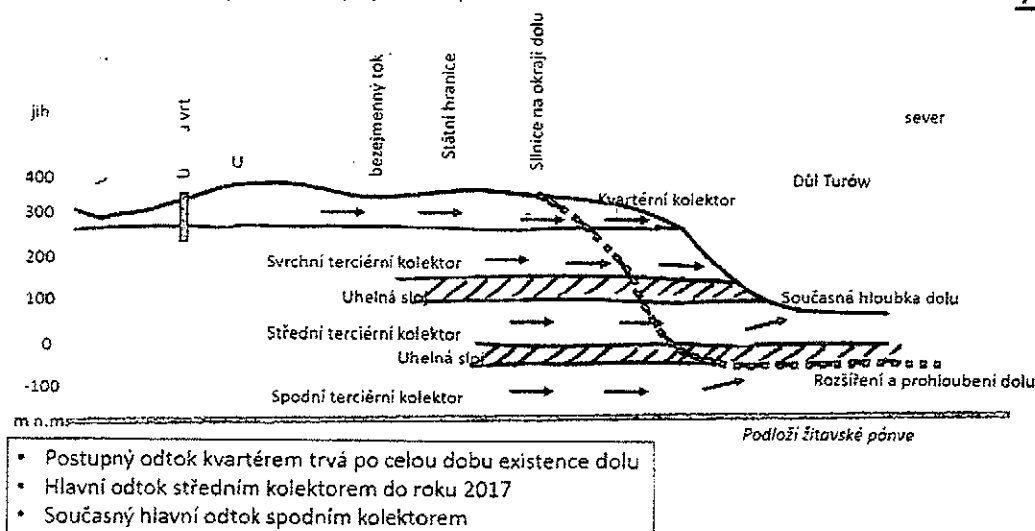
bod 1.6) (Příloha: Česká geologická služba. Často kladené dotazy na změny hladin podzemní vody v okolí dolu Turów. 9. 2. 2022, štr. 3, bod 12).

Dohoda sice omezuje další těžební činnosti v závislosti na tom, zda bude klesat hladina podzemní vody ve vrstvě středního terciérního kolektoru. Touto podzemní vrstvou však nyní neodtéká největší množství vody. Dle zpráv České geologické služby a Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka (Příloha: Důl Turów. Odborné hydrogeologické vyjádření ke zprávě: Venera Z. et al. (květen 2021): Vývoj hladin podzemní vody v hrádecké pávni. - Česká geologická služba. Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka. Praha. Úkol VÚV TGM č. 9510. Praha, červen 2021, str. 4) **odtéká nyní nejvíce vody ze spodní hlubší vrstvy**, tzv. spodního terciérního kolektoru (Příloha: Zpráva České geologické služby 26. října 2021, str. 3, 5 bod 1.6). Dohoda však podmiňuje omezení těžby či **přijetí dalších opatření tím, že nebude klesat voda ve střední hlubší vrstvě**, tzv. středním terciérním kolektoru. Dle čl. 3 odst. 8 "v případě, že ...nezačne hladina podzemní vody v monitorovacích vrtech...stoupat nebo alespoň neklesat ve středním kolektoru (kolektor Mw), těžební činnost nepřekročí hranici plánované těžby pro rok 2023. ... Pokud hodnocení ukáže, že důl Turów je odpovědný za pokles hladiny vody, polská strana po konzultaci s českou stranou přijme další opatření, jako je rozšíření od vrtu č. 1 směrem na západ, od vrtu č. 200 směrem na východ nebo zatěsnění či prohloubení stávající podzemní bariéry, aby byla zajištěna maximální ochrana před odtokem podzemních vod z terciérních vrstev..."

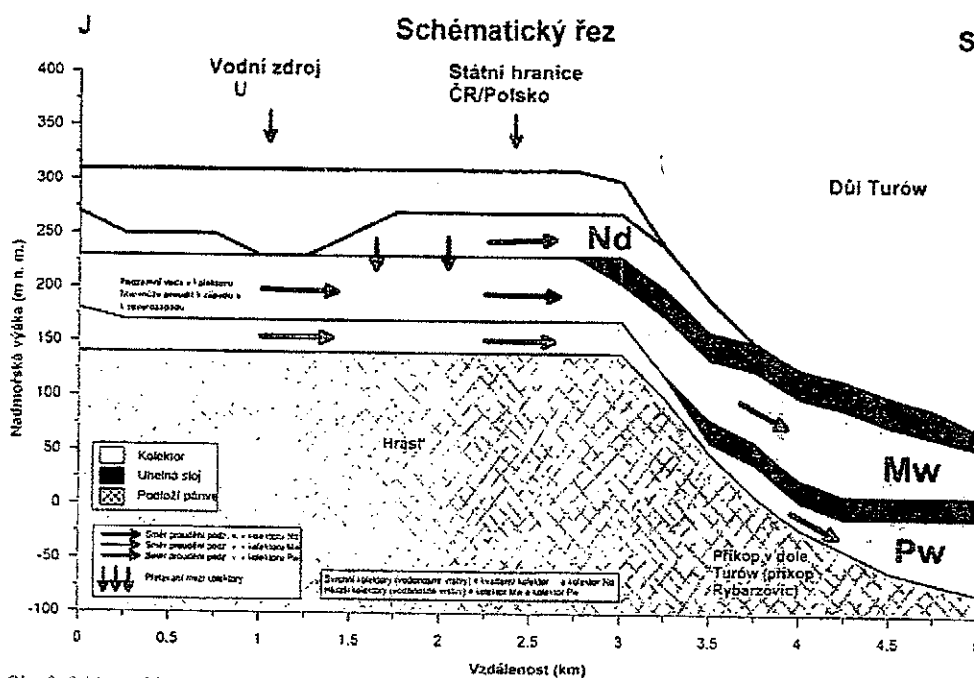
Schématický řez jih-sever

modré šipky ukazují odtok vody v jednotlivých kolektorech směrem do dolu Turów

VÚV
TGM

Obrázek jednotlivých vrstev - kolektorů, ve kterých klesá podzemní voda. Zdroj: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka.

Obr. 8: Schématický geologický řez v oblasti U

Obrázek jednotlivých vrstev - kolektorů, ve kterých klesá podzemní voda. Nd = svrchní terciérní kolektor, Mw = střední terciérní kolektor, Pw = spodní terciérní kolektor. Zdroj: Česká geologická služba (Příloha: Česká geologická služba. Často kladené dotazy na změny hladin podzemní vody v okolí dolu Turów. 9. 2. 2022, příloha 8).

Dohoda dále sice obsahuje povinnost vystavět **nové monitorovací vrty**, které mohou odhalit poklesy podzemní vody v U - tyto vrty ale mají čistě informační úlohu. Na nová zjištění o poklesech podzemní vody v U, kde se nacházejí pozemky stěžovatelů č. 1, 2 a 3, tak není navázána žádná povinnost ze strany Polské republiky či společnosti PGE. Pravděpodobně proto dojde k tomu, že vody budou dále klesat, informace z monitorovacích vrtů to potvrdí, ale Česká republika a místní obyvatelé se na základě Dohody nebudou moci domáhat přijetí žádných opatření.

Ani pokud bude voda i nadále v oblasti U klesat, žádná opatření k prevenci či nápravě dle Dohody nebudou přijata. Všechny povinnosti Polské republiky a PGE jsou totiž navázány na poklesy podzemní vody v jiných podzemních vrstvách (ve středním kolektoru) a na jiném území.

b. Vláda se Dohodou vzdala právních nástrojů k ochraně práv stěžovatelů

Dohoda v čl. 14 odst. 10 znemožňuje české vládě obrátit se na SDEU v případě, kdy polská strana poruší své povinnosti vyplývající ji z evropského práva v souvislosti s dolem Turów. Konkrétně dle čl. 14 odst. 10 Dohody "Česká strana nezahájí žádné další řízení o porušení právních předpisů týkajících se dolu Turów v oblasti působnosti této dohody na základě článku 259 Smlouvy o fungování Evropské unie." Mezi tyto povinnosti patří také povinnost nepůsobit škody na vodách odčerpáváním vod

z dolu Turów. Odčerpávání vod, které vede k dlouhodobému poklesu podzemní vody, bylo povoleno a dále probíhá v rozporu s evropským právem (viz níže). Dohodu navíc dle jejího čl. 14 odst. 6 není možné vypovědět po dobu pěti let.

Vláda podpisem Dohody **nejen že nezabránila vzniku dalších škod** na majetku stěžovatelů, ale naopak znemožnila, aby vláda v současnosti i v budoucnu mohla těmto škodám bránit. **Škody**, které od podpisu Dohody nastávají na majetku stěžovatelů, **vznikají se souhlasem vlády**. Vláda tímto postupem porušila čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, když rezignovala na svoji úlohu poskytovat ochranu vlastnickému právu stěžovatelů.

Vláda proto ve vztahu ke stěžovatelům č. 1, 2 a 3 porušila svým usnesením a přijetím dohody čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

2. Porušení práva na příznivé životní prostředí dle čl. 35 Listiny

Stěžovatelé jsou si vědomi, že práva na příznivé životní prostředí dle čl. 35 Listiny se lze dle čl. 41 odst. 1 Listiny domáhat pouze v mezích zákonů, které jej provádějí. V projednávané věci jsou těmito zákony jsou zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, zákon č. 168/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů (dále jako "**zákon o ekologické újmě**") a zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon). Poslední dva jmenované zákony zároveň zapracovávají předpisy Evropských společenství. Jedná se zejména o Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí (dále jako "**směrnice ELD**") a Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23. října 2000 ustavující rámce pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky (dále jako "**směrnice WFD**").

Usnesení vlády a Dohoda zakotvují další postup české vlády ohledně dopadů těžby v dole Turów na české životní prostředí, majetek a každodenní život stěžovatelů. Právě těžba v dole Turów a s ní spojené odčerpávání podzemních vod, stejně jako postup české vlády, **porušují výše uvedené právní předpisy, a to v takovém rozsahu a intenzitě, že zasahují i do ústavně zaručeného práva** stěžovatelů na příznivé životní prostředí. Těžba v dole Turów totiž způsobuje na českém území škody na životním prostředí ve smyslu směrnice ELD a zákona o ekologické újmě. Přestože dle citovaných právních předpisů mají vlády České republiky i Polska povinnost přijmout opatření k prevenci a nápravě těchto škod, uzavřená Dohoda takový postup znemožňuje. V důsledku usnesení vlády a uzavření Dohody tak dochází k porušení práva stěžovatelů na příznivé životní prostředí dle čl. 35 Listiny.

a. Těžba v dole Turów na českém území způsobuje škody ve smyslu směrnice o ELD a zákona o ekologické újmě

Škodou ve smyslu směrnice ELD se dle čl. 2 odst. 2 směrnice ELD rozumí "*měřitelná nepříznivá změna v přírodním zdroji nebo měřitelné zhoršení přírodního zdroje, ke kterému může dojít přímo nebo nepřímo.*" Nejvýznamnější škody spojené s těžbou v dole Turów jsou **škody na vodách**, které jsou vymezeny v čl. 2 odst. 1 písm. b) směrnice ELD jako "*jakékoli škody, které mají závažné nepříznivé účinky na ekologický, chemický nebo kvantitativní stav nebo ekologický potenciál dotčených vod, jak je vymezen směrnici 2000/60/ES, s výjimkou nepříznivých účinků v případech, kdy se uplatňuje čl. 4 odst. 7 uvedené směrnice.*"

Ukazatelem kvantitativního stavu podzemních vod, které jsou v rámci škod na vodách v tomto případě nejvíce dotčeny, je dle směrnice WFD **režim hladiny podzemní vody** (srov. bod 2.1.1. přílohy V. směrnice WFD). Dobrý kvantitativní stav podzemních vod je definován směrnicí WFD tak, že **úroveň hladiny podzemní vody v útvaru podzemní vody dlouhodobě neklesá**, tedy že dlouhodobé průměrné roční odebírané množství nepřevyšuje dosažitelnou kapacitu zdroje podzemní vody (srov. bod 2.1.2. přílohy V. směrnice WFD). Směrnice ELD se vztahuje jak na škody již vzniklé (po 30. 4. 2007 - okamžik nabytí účinnosti ELD), tak i na škody, které ještě nevznikly, ale jejichž vznik bezprostředně hrozí.

Od doby účinnosti směrnice ELD došlo k výraznému klesání hladin podzemních vod v českém vodním útvaru 14200 (Příloha: Povrchový důl TURÓW – Shrnutí současných i potenciálních budoucích negativních dopadů na poměry povrchových a podzemních vod na území České republiky, zpracovaného Výzkumným ústavem vodohospodářským T. G. Masaryka, v.v.i., v září 2020) („Odborné vyjádření“). **V terciérních kolektorech klesly hladiny od roku 2007 do roku 2020 o až 32 m.** Z toho 32 m v terciérním spodním kolektoru, 12 m v terciérním středním kolektoru a až 14 m v terciérním svrchním kolektoru (Příloha Odborné vyjádření, str. 26). **V kvartérním kolektoru klesla hladina od roku 2007 do roku 2020 o až 2 m,** (Odborné vyjádření str. 16-19). Vodní útvar 14200 ani jiný dotčený útvar zároveň nedisponují výjimkou dle čl. 4 odst. 7 směrnice WFD (v takovém případě by se dle čl. 2 odst. 1 písm. b) směrnice ELD o škodu na vodách nejednalo).

Důvodem klesání hladin je **ve všech terciérních kolektorech výlučně nepřímý odběr způsobený odvodňováním polského dolu Turów** (Odborné vyjádření, str. 24). Stejný vliv se pak podílí také na **klesání hladin v kvartérním kolektoru**, kde však není vlivem jediným. Další vlivy (vodárenské a další odběry, klimatické změny) se vzájemně neruší, jejich dopady na stav hladin v kvartérním kolektoru se naopak sčítají. Stále probíhající odčerpávání vody z českého území odvodňováním dolu Turów, které se má navíc v bezprostřední době ještě zintenzívnit, tak dopady současného klimatického sucha ještě umocňují (Odborné vyjádření, str. 9).

Pojem příčinná souvislost se objevuje v bodě č. 13 Preambule směrnice ELD a označuje objektivní kauzální vztah mezi příčinou (určitou činností) a následkem (škodou). Skutečnost, že důl Turów v minulosti měl a stále má negativní vliv na hladiny podzemních vod na českém území, tedy kauzální vztah mezi těmito dvěma jevy, vyplývá ze zpráv a dat společného česko-polského monitoringu (Příloha: Odborné vyjádření, str. 5-9) i ze samotné Zprávy EIA (Příloha: Zpráva o vlivu na životní prostředí EIA. Pokračování těžby hnědouhelného ložiska Turów). **Vliv dolu Turów je nesporný ve všech 4 hydrogeologických kolektorech vyskytujících se na území ČR** (Příloha: Odborné vyjádření, str. 15). „*Poklesy hladin v terciérních kolektorech (dostupná měření od roku 1981) lze přičítat prakticky pouze vlivu dolu bez významnějšího vlivu klimatu nebo odběrů: spodní kolektor až o 64 m, střední kolektor až o 61 m, a svrchní kolektor až o 59 m.*“ „*Poklesy v kvartérní zvodni do první poloviny 90. let lze také většinou vztáhnout k vlivu dolu s minoritním podílem vlivu jímání U. na své blízké okolí 1-2 km (zpráva EIA uvádí snížení hladiny vlivem odběru ve výši 6,7 l/s na úrovni 4,3 m na jímacím vrtu, tedy v centru deprese). Zbylá část celkového snížení (odhad cca 11 m) lze tedy přičíst na vrub dolu.*“

V případě kombinace několika vlivů jako příčin škodného následku se však tyto vlivy navzájem neruší, ale naopak umocňují. Prokázání existence jiného vlivu, i jako případného vlivu dominantního, tak nezakládá domněnku, že ostatní vlivy již ke škodnému výsledku nevedou.

Samotná skutečnost, že **odvodňování dolu Turów stále probíhá**, a že i v současnosti stále vede k negativnímu dopadu na vody na českém území **je rovněž prokázána**. „Ze zprávy EIA vyplývá, že dlouhodobě je z dolu čerpáno cca 20 m³ vody za minutu, to je cca 330 l/s, a v textu se zdůrazňuje, že jde o dlouhodobě ustálenou hodnotu. Z kap. 7.4 EIA vyplývají důležitá čísla: sama polská strana vyčísľuje přítok do odvodňovacích studní jižně od jižního zlomu (tedy z ČR a z přilehlého území Polska) na 3,10 m³/min, tj. 51,7 l/s. Část území je polská, nicméně většinou je tento směr tvořen územím České republiky. Podle geografické polohy lze přítok přímo z ČR odhadnout z tohoto množství okolo 30-40 l/s. **Pro lepší představu – jde o 3 kbelíky vody každou sekundu, resp. každých 5 minut po celých 24 hodin každý den odjíždí na polské území jedna cisterna o objemu 9000 litrů vody. U těch nejstřízlivějších odhadů (odtok 11 l/s) by to znamenalo, že taková cisterna odjíždí na polské území „jen“ každých 15 minut. To vede k dlouhodobému poklesu hladin a poškozování vodního útvaru.**“ (Příloha: Laické shrnutí. Povrchový důl TURÓW – Stručné shrnutí současných i potenciálních budoucích negativních dopadů na poměry povrchových a podzemních vod na území České republiky, zpracovaného Výzkumným ústavem vodohospodářským T. G. Masaryka, v.v.i., v září 2020, str. 10)

To potvrzuje také Odborné vyjádření, podle kterého „**lze tedy shrnout, že i v současné době vlivem odtoku podzemní vody směrem k dolu Turów poklesávají hladiny ve všech kolektorech. Množství odtékající vody není přesně známo, různé zdroje udávají hodnoty v intervalu 11-40 l/s. Odborný odhad dlouhodobého průměru zaklesávání hladin vlivem tohoto odtoku je cca 1-2 m ročně u terciérních kolektorů a cca 0,1-0,15 m u kvartérního kolektoru, ze kterého voda většinou odtéká směrem k dolu nepřímo, přes vsakování do podloží terciérních kolektorů. Bez existence dolu by byl tento odtok na polské území vyvolaný drenáží dolu nulový.**“ (Příloha: Odborné vyjádření, str. 24)

Jak vyplývá z výše uvedeného, **v důsledku odvodňování dolu Turów došlo na českém území ke vzniku škod na vodách ve smyslu směrnice ELD**, které se projevují jako měřitelná nepříznivá změna v přírodním zdroji spočívající v klesání hladin podzemních vod. Mezi těmito škodami na českém území a odvodňováním dolu Turów je prokázána příčinná souvislost.

b. Česká vláda porušuje svou povinnost přijmout preventivní, případně nápravná opatření proti škodám na životním prostředí

V případě že se nepodaří **předejít vzniku škody** na životním prostředí a k této škodě skutečně dojde, ukládá směrnice ELD (čl. 6 odst. 1 písm. a)) státům povinnost přijmout **“všechna proveditelná opatření s cílem okamžitě kontrolovat, omezit, odstranit nebo jinak zvládnout příslušné kontaminující látky nebo jakékoli jiné škodlivé faktory s cílem omezit další škody na životním prostředí a nepříznivé účinky na lidské zdraví nebo další narušení funkcí, nebo jim předcházet, a zároveň přijmout nezbytná nápravná opatření v souladu s článkem 7 směrnice WFD.”** Nápravnými opatřeními se pak dle čl. 2 odst. 11 směrnice ELD rozumí **“činnost nebo kombinace akcí, včetně provizorních opatření nebo opatření na zmírnění dopadů, jejichž cílem je obnovit, ozdravit nebo nahradit poškozené přírodní zdroje nebo jejich narušené funkce, anebo poskytnout rovnocennou alternativu těchto zdrojů nebo jejich funkcí ve smyslu přílohy II.”**

Jediné přijaté opatření týkající se negativního vlivu odvodnění dolu Turów na hladiny vod na českém území, jak už bylo zmíněno, je **podzemní bariéra** (čl. 3 odst. 1 písm. a) Dohody). Tato bariéra by, dle polskou stranou deklarovaných tvrzení, měla vést k vzdouvání vody na české straně, a tedy k navýšení dotčených hladin. Má se však jednat o navýšení v rozmezí 1-3 metrů v kvartérním kolektoru a 10-15 metrů v terciérním kolektoru. S ohledem na celkové poklesy hladin 9-64 metrů

podle jednotlivých kolektorů, z toho 2–32 metrů od účinnosti směrnice ELD. Podzemní bariéra tak není schopna obnovit poškozený přírodní zdroj a jeho narušené funkce.

Hlavní problém spočívá v nastavení vztahu mezi podzemní bariérou, **definicí její funkčnosti** a hladinami podzemní vody v U. Jak již bylo uvedeno výše, funkčnost bariéry je dle čl. 3 odst. 7 Dohody nastavena v závislosti na její propustnosti, nikoli na její schopnosti zajistit určitou výši podzemních vod v U. Existence podzemní bariéry je tak spíše snahou o zabránění zatopení dolu, než preventivním opatřením ve smyslu směrnice ELD. Tento závěr je také uveden ve zprávě České geologické služby z 9. února 2022 (Příloha: Často kladené dotazy na změny hladin podzemních vody v okolí dolu Turów, str. 3).

Klesání vodních hladin na českém území v důsledku odvodňování polského dolu Turów v tuto chvíli **neustále pokračuje**, jelikož odvodňování dolu probíhá i nadále. Dle čl. 3 odst. 1 Dohody by se těžba neměla rozšířit ke státním hranicím s Českou republikou a ani by se neměla těžební jáma prohloubit více než 30 metrů pod úroveň moře, dokud nebude podzemní bariéra dokončena a prokázána její funkčnost. Jak už bylo popsáno, nastavení funkčnosti podzemní bariéry v Dohodě nesouvisí s poklesem hladin podzemní vody v U. Dohoda tak neobsahuje žádné ustanovení, které by zavazovalo polskou stranu a těžební společnost PGE omezit těžbu či přijmout další opatření, pokud by i nadále docházelo k poklesům podzemní vody v U.

K **největšímu přiblížení těžby** k českým hranicím má navíc dojít **již v roce 2023**. Takový postup tedy nejen že neusiluje o obnovení poškozeného přírodního zdroje a jeho funkce, ale naopak bezprostředně hrozí prohloubení škod již nastalých na vodách a vodních útvech nacházejících se na českém území.

Podle čl. 2 odst. 9 směrnice ELD se **bezprostřední hrozbou škod** rozumí dostatečná pravděpodobnost, že v blízké budoucnosti dojde ke škodám na životním prostředí. Jak bylo uvedeno výše, v případě škod na vodách se jedná u kvantitativní stránky o dlouhodobé klesání vodních hladin. Jako škoda na vodách se pak klasifikuje i samotné narušení funkce přírodního zdroje. Jak bylo zmíněno výše, v případě dolu Turów je dána dostatečná pravděpodobnost, že v důsledku přiblížení těžby k území ČR a zahloubení dolu jsou bezprostředně očekávány poklesy hladin podzemní vody na českém území, které povedou k prohlubování již vzniklých škod na českých vodách a k prohloubení stávajícího problému možnosti čerpání pitné vody, které může vyústit k znemožnění dodávek pitné vody pro tisíce občanů Libereckého kraje (Příloha: Odborné vyjádření, str. 29-34).

Dle čl. 5 odst. 1 směrnice ELD upravuje **povinnost přijmout neprodleně nezbytná preventivní opatření** v případě, že ke škodám na životním prostředí zatím nedošlo, ale existuje bezprostřední hrozba takových škod. Preventivními opatřeními se pak rozumí opatření přijatá v důsledku události, jednání nebo opomenutí, které vedlo k bezprostřední hrozbě škod na životním prostředí, ve snaze předejít těmto škodám nebo je minimalizovat (srov. čl. 2 odst. 10 směrnice ELD). Zde je ale nezbytné reflektovat, že preventivní opatření se přijímají v případě, kdy ke škodám na životním prostředí zatím nedošlo, ale existuje hrozba takových škod. Předmětné škody na vodách na českém území v důsledku pokračující těžby v polském dole Turów však již nastaly a namísto jejich nápravy naopak bezprostředně hrozí jejich prohlubování.

I přes rozsáhlé již způsobené škody na vodách však v Dohodě **nejsou známa žádná opatření** polské strany, která by za účelem nápravy způsobených škod byla nebo měla být přijata. Finanční kompenzace určená pro výstavbu vodovodů je pouze krizovou infrastrukturou, která hrozícím škodám nijak nezabrání.

Jak je upraveno v čl. 15 směrnice ELD, v případě, že se **škody na životním prostředí dotýkají několika členských států** nebo je toto pravděpodobné, tyto **členské státy mají povinnost spolupracovat**, a to i prostřednictvím vhodné výměny informací, ve snaze **zajistit, aby byla přijata preventivní a v případě nutnosti i nápravná opatření** v souvislosti s takovými škodami na životním prostředí.

Podle ustanovení čl. 15 odst. 3 směrnice ELD, *"v případě, že členský stát zjistí v rámci svých hranic škody, které nebyly způsobeny v rámci jeho hranic, může to oznámit Komisi a všem ostatním dotčeným členským státům; může také poskytnout doporučení k přijetí preventivních nebo nápravných opatření a může usilovat, v souladu s touto směrnicí, o náhradu nákladů, které vynaložil v souvislosti s přijetím preventivních nebo nápravných opatření."* Česká transpozice tohoto ustanovení je striktnější, jelikož ustanovení § 15 odst. 4 zákona o ekologické újmě stanoví konkrétní povinnost orgánů státu bez možnosti diskrece. Podle tohoto ustanovení v případě, že Česká republika zjistí, že na jejím území došlo k ekologické újmě, jež má původ na území jiného členského státu, **"oznámit ministerstvo tuto skutečnost Komisi Evropských společenství a příslušným úřadům všech ostatních členských států dotčených ekologickou újrou nebo přijímanými preventivními opatřeními nebo nápravnými opatřeními a případně doporučí členskému státu, z jehož území ekologická újma pochází, přijetí preventivních opatření nebo nápravných opatření. Zároveň určí výši nákladů, které vznikly České republice v souvislosti s přijetím preventivních opatření nebo nápravných opatření, a bude požadovat jejich náhradu."** (zvýrazněno stěžovateli)

Z výše uvedeného vyplývá, že pokračující těžba v dole Turów **působí nezákonné škody na českém území** v okolí U₁. Prevenci těchto škod a nápravu již vzniklých škod měla zajistit Dohoda schválená usnesením vlády. Jak však bylo již výše popsáno, Dohoda neobsahuje ustanovení, která by mohla dalším škodám na životním prostředí v U₁ zabránit. Naopak nemožnost Dohodu dalších 5 let vypovědět znemožňuje, aby těmto škodám bylo předcházeno. Vláda tak svým usnesením a podpisem Dohody **zcela rezignovala na svou povinnost chránit právo na příznivé životní prostředí stěžovatelů** a znemožnila tuto svou povinnost vykonávat v následujících pěti letech, ve kterých dojde k nezvratitelným škodám na podzemních vodách v U₁. Tento zásah má takový rozsah a jeho náprava je do budoucna natolik znemožněna, že dosahuje intenzity zásahu do ústavně zaručeného práva stěžovatelů na příznivé životní prostředí.

Ve světle výše uvedeného došlo k zásahu do práva na příznivé životní prostředí stěžovatelů č. 1, 2, 3 a 4 na základě čl. 35 Listiny a ve spojení s čl. 41 Listiny v mezích zákonů, která toto ustanovení provádí.

V. Závěrečný návrh

Vzhledem k výše uvedenému stěžovatelé navrhuji, aby Ústavní soud vydal tento

nález:

- I. Usnesením vlády č. 72 ze dne 2. února 2022 a podpisem Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o spolupráci k řešení vlivů těžební činnosti v povrchovém hnědouhelném dole Turów v Polské republice na území České republiky č. 1/2022 Sb. m. s., byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatelů č. 1, 2 a 3 na ochranu vlastnictví a na příznivé životní prostředí, chráněná čl. 11 a čl. 35 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.
- II. Usnesením vlády č. 72 ze dne 2. února 2022 a podpisem Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o spolupráci k řešení vlivů těžební činnosti v povrchovém hnědouhelném dole Turów v Polské republice na území České republiky č. 1/2022 Sb. m. s., byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele č. 4 na příznivé životní prostředí, chráněné čl. 35 Listiny základních práv a svobod.
- III. Vláda České republiky je povinna přijmout všechny kroky, aby nezákonné rozhodnutí napravila.

V Brně dne 4. dubna 2022

M. S.

D. G.

Z. F.

Sousedský spolek U.

Zastoupení Mgr. Pavlem Francem, advokátem